

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A276 Roodborsttapuit (*Saxicola rubicola*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De roodborsttapuit is een klein (lengte 11,5-13 cm) zangvogeltje met vrij lange poten. Het mannetje heeft een zwarte kop, witte halsvlek en orangerode borst. Het vrouwtje is aan de onderkant warm rossig gekleurd, met een donkere keel. Beide geslachten hebben een opvallende witte vleugelvlek, die vooral in de vlucht goed zichtbaar is. In vergelijking met het nauw verwante paapje ontbreekt de duidelijke witte wenkbrauwstreep. De habitat omvat (half)open landschappen met ruigtevegetaties en verspreide opslag van struiken of bomen. De vogel zit vaak rechtop, op prikkeldraad of in de top van een boom of struik. De Nederlandse broedpopulatie behoort tot de nominaatvorm *Saxicola rubicola rubicola* en overwintert in Zuidwest-Europa en Noord-Afrika. Ze arriveren grotendeels tussen eind februari en eind maart in Nederland, om vervolgens tussen half september en half november ons land weer te verlaten. In toenemende mate wordt ook in Nederland overwinterd, mogelijk door lokale broedvogels.

Bron: *Saxifraga* – Bart Vastenhouw

1.2 Relatief belang binnen Europa

De roodborsttapuit broedt in grote delen van de Europa, met uitzondering grote delen van Scandinavië, IJsland en de Baltische Staten. De hoogste dichtheden worden aangetroffen in het Middellandse Zeegebied, terwijl de bezetting in grote delen van Duitsland opvallend mager is. De Europese broedpopulatie (exclusief Rusland) van de roodborsttapuit wordt geschat op 5.740.000-8.900.000 paren. De broedpopulatie in de Europese Unie omvat naar schatting 4.850.000-7.410.000 paren. Het aandeel van de Nederlandse broedpopulatie binnen zowel Europa (exclusief Rusland) als de Europese Unie is minder dan 1%.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

De broedpopulatie van de roodborsttapuit omvatte naar schatting gemiddeld 19.000 paren in de periode 2016-2021, waarvan zich ca. 18% in Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

B. Bescherming

2. Status

Roodborsttapuit *Saxicola rubicola* (A276). Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

Roodborsttapuiten zoeken in de broedtijd hun voedsel en nestgelegenheid in structuurrijke (half)open gebieden. De broedbiotoop omvat heide- en hoogveengebieden en kustduinen. Daarnaast is de soort, vooral in het zuiden en oosten van het land, in vaak lagere dichtheden te vinden in open tot relatief kleinschalige agrarische cultuurlandschappen met overhoekjes of andere plekken met wat extensiever beheer. Deze landschappen bevatten dan een groot aandeel aan grasland en enig reliëf met bijv. greppels. Paaltjes, struiken en boompjes worden gebruikt als uitkijkpost. Het voedsel zoekt de roodborsttapuit tot op enkele honderden meters van het nest, in agrarisch cultuurlandschap vooral in bermen, slootranden en overhoekjes (en veel minder op de percelen zelf).

3.2 Broedecologie

De nestplaats bevindt zich in heide- en duinbegroeiing tussen het struweel. In cultuurland wordt meestal genesteld tussen de overjarige vegetatie van slootkanten en greppels. Het nest ligt op of net boven de grond, goed verborgen onder overhangende vegetatie. Alleen het vrouwtje bouwt, het bouw materiaal bestaat uit dode grashalmen, mos en haar. De eileg vindt plaats van half maart tot eind juli. Roodborsttapuiten hebben twee tot drie broedsels per jaar, met per legsel meestal 3-6 eieren.

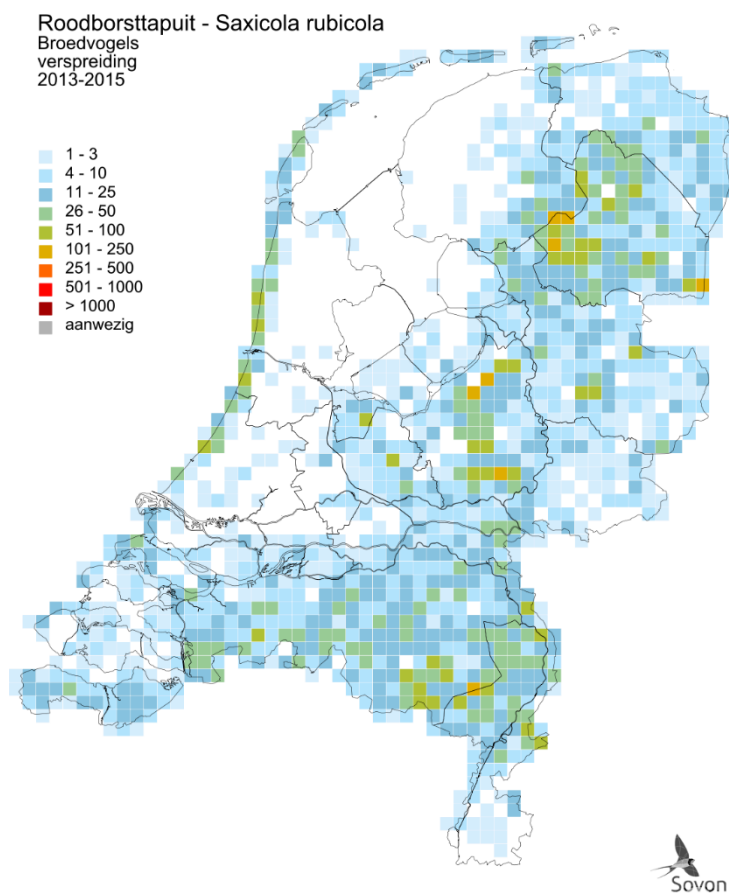
3.3 Voedsel

Het voedsel bestaat uit een breed scala aan insecten en spinnen, minder vaak ook wormen, en soms kleine visjes (uitdrogende greppels), jonge kikkers en salamanders of hagedissen. In nazomer en winter worden ook zaden en bessen genuttigd. De prooien worden bejaagd vanaf paaltjes en uit toppen van bomen en struiken; ze worden meest in de lage vegetatie of op de grond gegrepen.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse broedpopulatie van de roodborsttapuit omvatte naar schatting 17.000-22.500 paren in de periode 2018-2023. De roodborsttapuit broedt met name op de hogere zandgronden met bolwerken in Zuidwest-Drenthe, de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug, de duinen, Noord-Brabant en Noord- en Midden-Limburg. De bezetting in Twente, de Achterhoek en de Gelderse Vallei blijft hierbij wat achter. De soort ontbreekt of is schaars in open laagveen- en kleigebieden in het lage deel van Nederland, met als uitzondering Zeeuws-Vlaanderen waar de soort talrijk voorkomt. Hoge dichtheden van de soort komen voor in heide en hoogveenreservaten, terwijl het cultuurland doorgaans veel lagere aantallen herbergt. Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

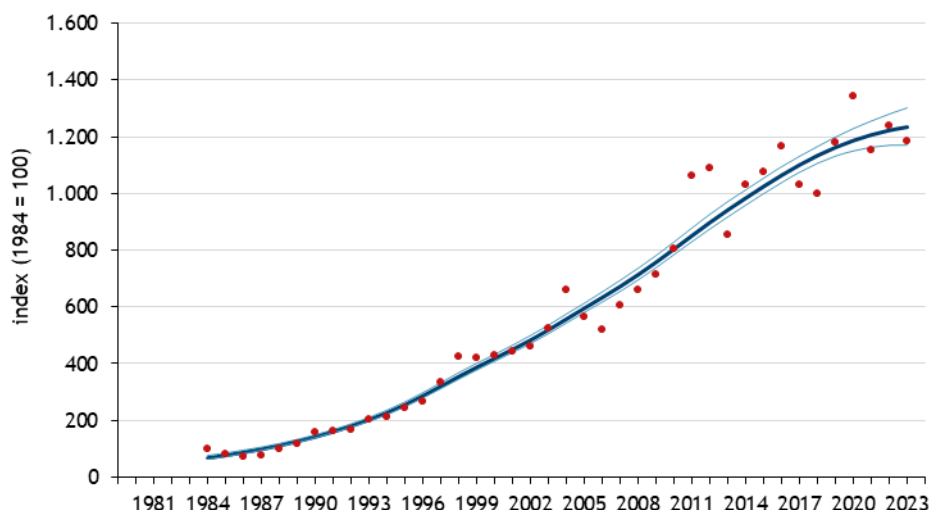
Voorkomen van de roodborsttapuit als broedvogel in de periode 2017-2019. Weergegeven is het aantal broedparen per atlasblok (5x5 km).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de roodborsttapuit als broedvogel laat op de lange termijn (1990-2023) een sterke toename zien, op de korte termijn (2012-2023) een matige toename.

De roodborsttapuit is de laatste twee decennia bezig met een wonderlijk herstel. De broedpopulatie nam in de tweede helft van de 20^e eeuw aanvankelijk sterk af door verlies van broedhabitat in agrarisch gebied, wat een gevolg was van rationalisering van het grondgebruik (o.a. ruilverkavelingen). Ook in natuurgebieden stond de soort onder druk door landschappelijke veranderingen, zoals verbossing van heide en hoogveen. In de jaren zeventig was de soort alleen te vinden op zand en lössgronden. Vervolgens namen de aantallen in rap tempo af, zo verdween in Limburg twee derde van de broedparen binnen één decennium (Hustings *et al.* 2006) en ook in de Betuwe en de Achterhoek kelderde de broedpopulatie (van Noorden 2018). Het dieptepunt in aantallen broedparen werd bereikt halverwege de jaren tachtig, met landelijk naar schatting slechts 1.600-2.300 paren (Hustings 1986). In de jaren negentig kwam de ommekeer, waarbij heide, hoogveen en duinen als broedareaal steeds belangrijker werden. Ook wist de roodborsttapuit zich weer te vestigen in agrarisch cultuurland. De ontwikkeling van ecologische verbindingzones, extensiever bermbeheer en het natuurlijker inrichten van lokale greppels en sloten zorgden voor nieuwe broedplekken voor de roodborsttapuit. Veel genoemde suggesties voor de toename van de roodborsttapuit zijn een zekere mate van verruiging, natuurontwikkeling, verbeterde winteroverleving door steeds noordelijker overwinteren en een langer broedseizoen waardoor drie in plaats van twee maal gebroed wordt. Dat laatste kan echter nog niet ondersteund worden door harde gegevens (van Noorden *et al.* 2018, Boele *et al.* 2022). Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Aantalsontwikkeling van de roodborsttapuit als broedvogel. Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022¹

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het huidige verspreidingsgebied van de roodborsttapuit strekt zich over een veel groter deel van Nederland uit dan medio jaren zeventig, toen de soort vrijwel uitsluitend aan de zand- en lössgronden gebonden was (van Noorden 2018).

ii. Populatie: gunstig

Het aspect populatie wordt als 'gunstig' beoordeeld, want de lange termijntrend (1990-2020) vertoont een sterke toename en de populatieomvang in de periode 2015-2020 bevond zich ruim boven het gunstige niveau voor de populatie.

¹ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

iii. Leefgebied: gunstig

Het actuele leefgebied is van voldoende omvang en kwaliteit om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden.

iv. Toekomstperspectief: gunstig

De toename in aantallen op de korte termijn (2009-2020) en de afwezigheid van grote knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief als 'gunstig' is beoordeeld.

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de roodborsttapuit als broedvogel is in 2022 als gunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is².

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	zeer ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Leefgebied	zeer ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	zeer ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Beoordeling SvI	zeer ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor het behoud van een populatie van ten minste 10.000 broedparen (ministerie van LNVN 2026).

6. Drukfactoren*Verstoring door aanwezigheid*

De roodborsttapuit lijkt niet erg gevoelig voor verstoring door recreatie, zolang deze voorspelbaar is en niet langdurig plaats vindt in de directe omgeving van het nest. Onderzoek op de Planken Wambuis laat zien dat deze soort bij een verstoring op 70-80 m weer terugkeert naar het nest (Bijlsma 2006). Er is geen afname in broed dichtheid aangetoond langs paden en wegen, en in verschillende gebieden met intensieve recreatie (zowel in Gelderland als daarbuiten) is de soort toegenomen (Sierdsema *et al.* 2008).

Invloeden van buiten Nederland

Voor zover bekend zijn er op dit moment geen belangrijke omstandigheden in het buitenland van invloed op de broedpopulatie van de roodborsttapuit in Nederland. De populatietrend in Europa is de laatste decennia positief. Recent neemt de broedpopulatie in Zuid-Europa echter af. De reden van deze afname is onduidelijk maar komt mogelijk door landbouwintensivering (Keller *et al.* 2020). Het broedgebied is naar het noorden en oosten opgeschoven, de soort broedt tegenwoordig ook in Denemarken, Zuid-Zweden, Noordoost-Polen en Litouwen. Waarschijnlijk profiteert de soort van mildere winters en agrarische en natuurontwikkeling (Keller *et al.* 2020).

²Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNVN 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- Binnen natuurgebieden op zandgronden zijn roodborsttapuiten gebaat bij structuurrijke overgangen op heide. Deze structuren worden te ijl bij rigide kap van opslag of te intensieve begrazing. Bij onderhoud van randmilieus kan het best gefaseerd over een cyclus van 5-10 jaren worden gewerkt. Pleksgewijze opslag en verruiging, zoals braamstruwelen, zijn gunstig (uitkijkposten voor de insectenjacht, nestgelegenheid). Open habitat met afwisselend korte en wat hogere (tot ca. 1 meter) vegetaties is een vereiste (homogene gebieden zijn oninteressant) (Sierdsema *et al.* 2008). De roodborsttapuit profiteert van begrazing, wanneer daarbij een afwisseling van korte vegetaties en kruidenrijke struweelranden en ruigtes wordt gecreëerd. Eventueel kan, waar begrazing tekortschiet, lokaal gemaaid worden tegen bijvoorbeeld adelaarsvaren (Provincie Limburg 2022).
- Roodborsttapuiten gebruiken regelmatig paaltjes, struiken en boompjes als uitkijkpost. De aanwezigheid van deze zangposten zijn noodzakelijk voor het voorkomen van de soort in gebieden en dienen behouden te blijven.
- Kleinschalige akkers kunnen aan de periferie van heidevelden worden aangelegd waarmee de kwaliteit van het leefgebied wordt verhoogd (Arcadis 2023).
- Als bewoner van randsituaties zal de roodborsttapuit baat bij extensief bermbeheer: later en met grotere intervallen maaien en minder herbicidegebruik (van Noorden 2018).

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Beheer gericht op structuurrijke overgangen op heide, waarbij open habitat met afwisselend hoge en korte vegetaties wordt gerealiseerd	x		
Behoud paaltjes, struiken en kleine bomen t.b.v. uitkijkposten	x		
Aanleg kleinschalige akkers aan periferie heidevelden			x
Extensief bermbeheer	x		

8. Bronnen

- Agatha Br. 1961. De Roodborsttapuit (*Saxicola torquata rubicola* L.), een onderzoek naar zijn leefwijze en broedbiologie. Publicatie Natuurhistorisch Genootschap Limburg XII: 97-175, Maastricht.
- Arcadis. 2023. Natuurdoelanalyse 133 Kampina & Oisterwijkse Vennen Provincie Noord-Brabant.
- Boele A., van Bruggen J., Goffin B., Kavelaars M., Kleyheeg E., Koffijberg K., Schoppers J., van Turnhout C., Vergeer J.W. & Jansen D. 2022. Broedvogels in Nederland in 2020. Sovon-rapport 2022/05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Bijlsma R.G. 2006. Effecten van menselijke verstoring op grondbroedende vogels van Planken Wambuis. De Levende Natuur 107: 191-198.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Hustings F. 1986. Veranderingen in de stand van de Roodborsttapuit *Saxicola rubicola* in 1970-84. Limosa 59: 153-162.
- Hustings F., van der Coelen J., van Noorden B., Schols R. & Voskamp P. 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G. & Foppen R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNVN. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- van Noorden B. 2018. Roodborsttapuit *Saxicola rubicola*. Pp. 518-519 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Provincie Limburg. 2022. Natuurdoelanalyse Meinweg. Cluster natuur en water, Maastricht.
- Sierdsema H., van Diermen J., Aarts B., van den Bremer L. & van Kleunen A. 2008. Factsheets van broedvogels in de Natura 2000-gebieden van Gelderland. SOVON-onderzoeksrapport 2008/14. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Roodborsttapuit broedvogel.
<https://pub.sovon.nl/pub/publicatie/22047>. Geraadpleegd op 16/04/2025.